

Q. D. B. V. Disputatio medica exhibens casum salivationis sine salivatione. Divina favente gratia, gratiosae Facultatis Medicae consensu, pro loco placido eruditorum examini submissa; / praeside Elia Camerario, M.D. ... Respondente Georgio Tobia Weismanno, Nürtingens. In aula nova. Ad d. 18. Decembr. Anno M DCC XI.

Contributors

Camerarius, Elias, 1673-1734.
Weissmann, Georg Tobias.
Universität Tübingen.

Publication/Creation

Tubingae : Literis Hiobi Franckii, [1711]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/dczcszp2>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

7
Q. D. B. V.

DISPUTATIO MEDICA
exhibens Casum

SALIVATIONIS
SINE SALIVA-
TIONE.

Divina favente Gratia,
Gratiosæ Facultatis Medicæ consensu,

PRO LOCO
placido Eruditorum Examine submissa;

PRÆSIDE
ELIA CAMERARIO, M. D.
Prof. Publ. Ordin. Seren. Wirt. Duc. Consil.
& Archiatr.

RESPONDENTE
GEORGIO TOBIA WEISMANNO,
Nürtingens.

In Aula Nova.

Ad d. 18. Decembr.
Anno M DCC XI.

TUBINGÆ,
Literis HIOBI FRANCKII.

DISPUTATIO MEDICA

DE VITIOSIS
SALIVAE
SECRETIONIBUS

PROF. PUBL. ORDIN. MEDICINAE
IN ACADEMIA REGIA BOLOGNENSIS

PER
FRANCISCA CAMERARIO, M.D.
PROF. PUBL. ORDIN. MEDICINAE
IN ACADEMIA REGIA BOLOGNENSIS

RESPONDENTE

GEORGIO TOMA, M.D.

VENETIIS

APUD HONORATISSIMUM

L. B. S.

BXhibemus Tibi, Lector Benevole,
Salivationem sine Salivatione, æ-
grum scilicet Venerea labe infe-
ctum misereque tortum, qui mo-
lestam illam, quæ per Salivationem
dicitur instituiturque, sanationis viam ingres-
sus, salivæ equidem, quem expetebat fluxum
procurare nulla arte valuit, deperditam nihilo-
minus Sanitatem præter spem consecutus ple-
nissimam, firmissimamque. Non Te erudire,
sed prodesse discipulorum commodis, ac dispu-
tatorio exercitio materiam suppeditare ani-
mus nobis est. Adsit DEUS Conatui .

CAP. I.

*Historiam sistens Morbi, methodumque Sanatio-
nis, observatam in casu, quem Disputationis
fundamentum esse voluimus.*

Anorum 25. Juvenis, temperamenti sangui-
neo-cholericæ, Gonorrhœam triennio abhinc
virulentam ex impuro contraxerat concubitu,
suppressit eam citius quàm par erat remediis
adstrin-

adstringentibus ; admissos porrò errores enataque hinc incommoda occultare diu maluit, quàm fateti morbum, donec emergens è sinistro inguine Venereus bubo metum ipsi haud levem incuteret; Chirurgi hinc semidocti consilio emollienti emplastro adoritur bubonem è latibulis suis pedetentim assurgentem, sed nonnisi exili in summitate ac superficiali foramine pertusum, ac pus, parcius tamen justo fundentem, non audivit Chirurgi monitum, protrahendum Cataplasmate bubonem, provocandumque pus pleniori rivo suadentis, sed consolidationem urgentem, facile eam in ulcere haud profundo obtinuit emplastris illi scopo servientibus ; cùm verò & lassitudines, & dolores dorſi artuumque acres pateretur, ejusdem Chirurgi suasu, decocto lignorum aliquandiu usus, largiùs sudorem provocando aliquod mali levamen tantisper sensit. Breves verò infidæque induciæ erant, ruebant omnia dehinc in pejus, dyspnœa, præcordiorum anhelosa constrictio, immanes dorſi dolores, miseræ hinc insomnesque noctes gravissimè urgebant ægrum, lecti calorem minimè ferentem. Is verò, quovis alio morbi genere malens videri ægrotare, quàm eo, quo revera tenebatur, Medico aliam allegare Symptomatum originem nitebatur, unde à Castoreatis, Cinnabarinis, Nitrosis, Anticachecticis aliisque remediis opis aliquid subinde sensit; novo tamen brevi symptomatum gravissimorum impetu obrutus in maciem incidit, sensim tensa violentius super ossium compagem cute, præcordiis fortiter constrictis, respiratione anhelosa, intolerabili dorſi dolore, nocturno cum primis tempore artus quoque miserè affligente, ut noctes duceret inter ejulatus insomnes, sibi aliisque gravis, lectumque ob incrementa dolorum ac dyspnœæ fugiens, vitamque trahens miserrimam. Tum demum Medici, Venereæ Luis occulta molimina dudum allegantis accusantisque, consiliis assentiri, culpamque cœ-

pit fateri. Itum igitur est ad generosa remedia, frustra dudum tentatis reliquis ac mitioribus, sectâque venâ, & purgante remedio exhibito, duro nodo durus quæsitus est cuneus, Mercurius scilicet, molestaque ejus in corporis penetralia insinuatio, largissimum salivæ fluxum excitans, Salivationis, quam vocant, Cura. Fumo Mercuriali expositum fuit corpus (hanc enim methodum Chirurgus, cujus utebatur opera, solennem sibi dicebat,) erant in ædibus iisdem plures alii eâdem labe inquinati, qui fumum bis admittentes largissimè lentam viscidamque profundeabant foetenti ex ore pituitam; nostro verò huic nihil tale accidit, tertia etiam, quartâque vice larga fumigatione admissa, adeò ut, licet copiosè manante madesceret sudore quâvis vice, nec ullum tamen vel gingivæ glandularumque intumescenscentium, vel salivæ uberius extillantibus indicium sese proderet, sicca potius omnia erant; stupens adista, qui nunquam id viderat, Chirurgus, consentiente Medico Panaceam porrò adhibuit Mercurialem, sed ne sic quidem feri fluxus successit, tandemque, Mercurio bis largiter fuit inunctus, ac ne utiquam aridæ fauces salivam stillabant, aliquoties tamen liquida alvus in diarrhœam quasi soluta est; jussit igitur finem istorum omnium fieri Medicus, tenuemque Diætam mutari, ac prodire sensim ex carcere excessum, exhaustumque corpus, Mercurio haud perfunctoriè hæctenus triplici hac via imbutum, sperans, à singulari remedii successu singularem eventum, nec fefellit opinio, brevi homo ad incitas prius redactus vigorem recepit pristinum, habitum denuò athleticum recuperans, atque ab omni porrò symptomate infinitisque, quos perpessus antea fuerat, cruciatibus, planè liber valet nunc, vigetque.

CAP. II.

Mali originem, neglectam repressamque Gonorrhœam, & Salivationis Methodum modumque considerat.

AGer, cujus modò historiam, affectumq; & sanationem exposuimus, clarissimè exemplo suo comprobavit, tristem frequentissimè esse momentaneæ voluptatis eventum, morbumque adeò tetrum, non aliarum ægritudinum more diuturno excessuum errorumq; usu obrepere, sed plerumq; subito atq; imperceptibili contagio in plurium annorum tædia transmitti. Gonorrhœam repressit imprudens, frequentissimo, in isto hominum genere, errore. Tædet certè sub diuturno ac dolorifico saniei fluxu tot miseriarum molestiarumque eos, qui morbum plerumque sollicitè occultare student; repressionem igitur ejus unicè desiderant, insano quidem ausu, cum hostem ipsa vitæ stamina insidiosè subruentem vi intra corporis pomœria retineant. Tædet ipsos dolorum ac molestiarum, immanis est saniei ardor, gonorrhœæ, si cordata audiat, cruciatu enormes reformidant, reprimunt ergò fluxum, at quàm graves impatientiæ pœnas daturi, testiculorum tumore ac scirrhusa ferè duritie, bubonum horrenda lancinatione, doloribus ὀσχορόποις, urethræ hyperfarcosi atque ulcere, glandisque immanibus fissuris, cæterisque Luis tetræ truculentis symptomatis imprudentiæ suæ serò ipsos & gravissimè arguentibus. Exemplum Historia nostra exhibet, quod unà tamen docere valeat, non eâdem venenum illud ratione in corporis ambitu sese exserere: sunt enim in quibus genitales magis invadens occupansque partes dictas modo ludit tragœdias, frequentique corpus ulcere conspurcat, corrosivæ quippe, cansticæque indolis, ipsa

ipsa tandem ossa pervadentis erodentisque; alibi verò scenam suam in nervorum tendinumque systemate aperit, varioque in illorum plexibus schemate virüs suum simul exferit atque occultat. Evenit hoc potissimum ægro nostro, quanquam ex utroque aliquid passus fuerit. Gonorrhœam intempestivè adstringentibus coercuit, diætæ simul strenuus contemptor, acris igitur sanies sanguinis illata massæ, inque nerveos dehinc delata plexus tot dolorum author extitit, cumque molestam sibi natura robustior amoliri atque extrudere massam niteretur, ac in inguine tumente glandula buboneque elato exitum pravis pararet succis, etiam hîc propellendus omni cōnату provocandusque hostis stultissimo ausu repressus est, superficiario saltem ulcere mox iterum omni nisu ad cicatricem perducto. Pristinam ergò in nervis sedes bis jam temerariè repressus humor eò gravius repetiit effecitque, ut & dolores æger pateretur in capite, dorso, artubusque immanes, nervis ab acrimonia miserè laceffitibus constrictisque partim, ac tensis, & flectere corpus atque inclinare amplius non valeret, ex eodem fonte constrictio pectoris, summa lassitudo, & extrema tandem macies, cum nutritias sanguinis partes dudum subjugasset pervertissetque acerrimæ saniei virulentum stigma, ad nutritionem æque & per capillaria vasa circulationem longè ineptissimum, quo ipso vigor omnis, & spirituum libera in cerebri cortice elaboratio, fons roboris vitalis, non potuit non penitus succumbere atque extinguui. Poterant igitur mitigare tantisper funestam malorum syndromen nervina, aliaque memorata remedia, at malum tantis firmatum radicibus tollere haud valebant, cum laceffitentis veneni subtilissima spicula intimos fibrillarum recessus intimè pervasissent; nec decoctis lignorum, sudoribusque largiter institutis cessit morbus, quin majora brevi post capiens incrementa ægrum intolerabili crucia-

tu ad extrema & desperationem ferè adegit, cum moverent equidem, sed non emoverent satis excuterentque, quin potius altius nervorum infingerent intruderentque fibrillis frequentiores isti sudores, acres, pungentesque & viscidas simul lentasque saniei Venereæ corporis succos pervadentis moleculas. Properandum igitur, nil succumbere tibi, doloribusque enormibus debuisset æger, ad fortiora erat remedia, quæque penitus ad istas veneni moleculas penetrarent accederentque particulis suis tenerrimis ac volubilibus, ac vim proin earundem infringerent, ac secum eas protrusas involutasque ex corpore educerent atque eliminarent.

Vocatus itaque in subsidium Mercurius, ac solennis illa tam virulentæ Livi cum adhibendi methodus. salivationis quam vocant, Cura. Hæc dudum merito suo celeberrima est, aliis quoque hodie affectibus dicata, non pari equidem successu, plus in fœda scabie, impuroque sanguine corrigendo promittens, quam quidem in paralyti præstitisse hætenus observare licuit; (an in occulto mammaræ cancro locum habeat medica nuper consultatione discussum meminimus:) Ab hoc igitur tam decantato hodie remedio innumera alia exempla multum, imò opem unicam sperare jubebant. Eligendus saltem erat præstantior modus, quò deferri in penetralia corporis mercuriales moleculæ poterant. Adhibere hoc remedii genus sub varia forma solent Medici ac Chirurgi; notissimum est alios Mercurium dulcem, Turpethum alios Minerale seu flavum Mercurii ac paulo violentius præcipitatum auctis subinde dosibus exhibere, Panaceam alios, quam vocant, Mercurialem, quanquam nec illam semper adeò fidam lenemque, ac deprædicare eam solent; alios alias arcanas ejusdem remedii præparaciones, semper tamen Mercurius est, quocumque ipsum vestiant circumdentque pallio, à nullo ha-

ctenus

atenus, si t venia verbo, fixatus; quanquam sæpissimè cum fructu internè sic exhiberi ac salivationem salutariter excitare res sit experientia frequenti firmata. Unguentis permixtum alii Mercurium unctiōe articulorum potissimum ac frictiōe applicant, modo nobis hæctenus præcipuè ac multo cum fructu probato, ac satis, si circumspèctè tractetur æger, tuto securoque; adeò ut vel gestantis utero fœminæ recordemur, quæ felici eum successu pertulit, nullo inde in fœtum, ejusque convenientem gestationem atque exclusionem incommodo redundante. Quanquam & hîc non probandus sit excessus, ac Viri nunc cujusdam exemplum subeat mentem, qui toto largiter pluribusque inunctus vicibus corpore, ulcerato nimium ore & ptyalismum patiebatur ultra tres hebdomadas vix coërcendum, & hæmorrhagiam ex putridis gingivis ac hiantè fissuris spurcissima lingua enormem ac vix coërcendam.

Æger verò noster aliam primò methodum subiit, fumo nempe expositus Mercuriali. Dandum plerumque aliquid est mori Chirurghi ministrantis, qui uni præ aliis methodo assuetus esse solet, haud temerè, si cætera sint paria, rejiciendo. Notum alias, quantum noxæ patiantur à Mercurii infausto fumo, cum largius eum inaurando argentum hauserint aurifabri, ac plusquam semel immanes vomitus, horrendas vertigines, atque aliquid apoplexiæ analogum in iis observavimus. Verùm hîc ita halitus è trochiscis prunis candentibus injectis assurgentes à tegumentis coërcebantur, ut caput ferire, graviusque afficere haud possent. Raro tamen exemplo æger hic & fumigationem hanc, & inunctiōem tandem, medioque loco Panaceam experiri, utut sine salivatione coactus fuit.

Quærat forsitan aliquis, qui fiat, ut qui & ore assumtus & inunctiōe in corpus se insinuans, & halitûs forma, per oscula porosque cutis ingrediens salutarem, si ritè cæ-

tera omnia fiant, salivationem, sine gravibus excites
 symptomatibus corpusque à labe immani liberet, eâdem
 halitus forma largius ore haustus perniciosus esse queat.
 Cui ut respondeam, prius supponenda statuendaque ratio
 est, quâ argentum vivum corrigat venenum istud ac tetram
 humorum labem in corpore infecto tam profundè hæren-
 tem. Varia variorum audias ratiocinia, quorum illi sub-
 tilius præ aliis rem deducunt, qui Mercurii globulos con-
 siderant, tanquam alcalium familiæ adscribendos, quorum
 vaginulæ, hoc est, foramina, queis pertusi sint creberri-
 mis, abscondant ac recipiant in se, mitigentque proin &
 simul volubilitate sua secum evehant è corpore acidi vene-
 rei cuspides spiculaque; ac eundem omnino foret in senten-
 tiam illam, nisi hæ globulorum Mercurialium vaginulæ,
 hæc eorundem foramina ac cavitates, totaque proin ipsis
 adscripta alcalina indoles dubiis exposita esset haud conte-
 mnendis. Malim proin credere globulos hos summè par-
 vulos, summè mobiles volubilesque, ac simul pondero-
 sos, & vi suæ figuræ omnibus vasculorum quorumcunque
 capillarium mæandris, osculis, ac cavitatibus congruos,
 facilèque accommodandos, suo per illa fluxu ac protrusio-
 ne cum reliqua humorum pravorum massa, viscidas vene-
 ni hujus acris ac lentas moleculas, firmitus tunicis vasculo-
 rum adhærentes, secum protrudere, abstergere, ac ad ex-
 cretionem per glandularum oscula potenter urgere, secum-
 que proin efficaciter eliminare, quæ nullis aliis remedio-
 rum particulis, rotunditate quippe ista ac lubricitate de-
 stitutis, antea cesserant, sed immota sua in sede angustiis-
 que permanserant. Hoc supposito perinde erit, quacunq;
 etiam viâ vel ratione globuli isti ad recessus corporis, massæ-
 que sanguinæ ac glandularum tubulos pro deturbandis in-
 de acris saniei moleculis accesserint, modò accesserint sub
 forma habituq; globulorum; si enim halituum forma os na-
 res-

resq; largius ingrediatur, (ut ad quæstionem de aurifabris respondeamus:) id ab ipso commodi sperandum non erit, cum Spiritus mediantibus nervis faucium nariumque fortius, quàm par est, indole sua, sulphureque justo liberiore ac quodammodo arsenicali adorianur turbentque, ac in pulmonum quoque vesiculis stricturas ac circulationis impedimenta efficiant. Nec allegaveris jure paritatem fumi Mercurialis in casu nostro quoque ad corporis ambitum appellentis, ac per cutis poros osculaque ejus glandularum interiora sine tali noxa subeuntis; neque enim halitus hi adeò immediatè ac propinque spiritus afficiunt, nec caput ac pulmones petunt, quin potius in cutaneo vasculorum reticulo à lymphæ excepti in globularem condensantur redeuntque formam, atque sub illa porrò, jam innoxia, ad glandularum ac vasculorum penitiores devolvuntur recessus salivationem excitaturi. Sed cur ad gingivæ fauciumque & linguæ glandulas cum primis fit larga ista corrupti infectique phlegmatis præcipitatio, salivationis origo, quænam Mercurio cum ore sympathia? Sciendum hinc notandumque, ad alias quoque aliarum corporis regionum glandulas subinde præcipitari serum, ac salivationem turbare, quod ab alvi fluxu, si ad intestinales serum urgeat ejiciatque glandulas Mercurius, haud infrequenter accidit; oris verò regionem ejusque glandulas facilius occupat largior ille fluxus, tum ob harum incredibilem copiam, ac perpetuam hic usitatamque seri effusionem, tum ob aëris, corruptoris universalis, liberum continuumque appulsum, qui ansam appulsi suo assiduo atque elatere præbeat appellentibus excretisque cum Mercurii globulis salium causticorum spiculis erodendi vicinas partes, ut sic multiplicatis osculis, determinatoque huc seri à Mercurio præcipitati fusique fluxu largissimo, hæc præ aliis via ipsi eliminando congrua fit, graviterque hinc, vacillantibus dentium or-

linibus, ulceratis gingivis, eroso palato, fissa crebris hiatibus lingua, putridaque & acri sanie effluente afficiatur. Quæ ipsa ulcerum multiplicatio aliis persuasit, etiam hoc malum corruptionemque vermium progeniem esse, uti verminosum dudum pestis contagium quidam Medicorum supposuere. Observant verò, Mercurium vermibus adversum esse, eosque necare, quam in rem faciunt Rediana quoque circa anthelminthicorum vim experimenta hic non discutienda. Quicquid verò illorum sit, sint in ulceribus myriades vermiculorum, non de eorum præsentia quæstio est, id potius quæritur: Causæ nean producti rationem habeant, utut enim ex putredine gigni animalculum nullum possit, in putredine tamen ea promptè excludi, enutrirî ac foveri in proapatulo est. Hujus verò ista loci nuuc equidem non sunt.

CAP. III.

Cur Salivatio tot modis tentata haud successerit, agro tamen in gratiam cum sanitate redeunte, inquiritur.

Quidnam verò impedimenti fuit, quò minus succederet salivatio? non ausim introitum Mercurii ad intima corporis negare, etiamsi enim quis suspicetur fumum non penetrâsse corporis integumenta, subsequa tamen inunctio largior debebat introducere potentius volubiles illos globulos, ac assumpta Panacea eos dubio procul ad intima perduxit; nec effectus dubitare nos sinit, extincto feliciter veneno, exactisque ex corpore immanibus illis tortoribus ac symptomatibus. Ac cò minùs modum methodumque licet accusare, cùm plures alii eodem tempore ab eodem fumo bis saltem admisso largissimam
 expe-

experti sint Salivationem. Novum equidem non est, deprehendi ægros, qui ad salivationem difficulter perducantur, quorumque ad oris glandulas non sine molimine divertat serum, tandem tamen fluit, utut parcius, refractarius humor, concurrentibus cum primis tot motoribus, per tot vias methodosque admotis, hîc verò nihil quicquam successus ista omnia habuere.

Diætam, methodumque ac victus regimen frustra accusaveris, secta fuerat, corpore probè purgato, vena, dulcia plurium dierum balnea, (qui Italorum mos est) erant præmissa, Diætâ proba ac tenuis, nec admissum aëris ambientis frigus, quod Mercurii sufflaminare effectum potuisset; frigus enim Salivationi subjectis maximè noxium; (ut non potuerimus non mirari Militem quendam sub decursu Salivationis subito delirantem, seque in platea in nive volutantem, reductum in lectum nec gravia passum symptomata, nec à salivatione cessasse, sed eodem tramite feliciter ad finem perrexisse.) Utut igitur massam humorum pervaserit Mercurius, Salivationem tamen excitare haud valuit, tum quod siccior arctiorque sanguinis compages fusionem lymphæ, quam penitiorem salivatio requirit, haud admiserit, tum potissimum, quod individuale hoc venenum obsiccitatem temperamenti adeò corrosivæ depascentisque indolis haud fuerit, nec sui planè juris, sed ligatum magis viscidumque, ac lentum tubulis nervorum impactum; accessit forsan idiosyncrasia hominis spissiore humorum consistentiâ præditi.

Non tamen effectû exoptato caruit sicca hæc Salivatio, evasit enim æger, liberatusque ab intolerabili symptomatum molestia opem nihilominus vimque Mercurii sensit. Quâ verò id factum ratione modoque? Dicam ne sudore mediante id factum; primi sane à decocto excitati sudores ægrum miseris obrutum reliquerant. Ac novi-

mus, quàm difficile sit Luem sudoribus curare; ut cum exemplum suppetat Viri diuturno decoctorum usu largisque à Spiritu vini accenso sudoribus sanati, bubone schirrhoso exciso, labrisque ejus, ut sic loquar, lardosis ac callosis rubro Mercurii præcipitato domitis; ex adverso alius viri nunc subeat memoria, (similia verò exempla frequentissimè occurrunt,) qui bis etiam magno cum apparatu sudorum torturam sustinens, haud tamen nisi salivatione ultimato in subsidium vocata restitui potuit. Nec tamen ultimos illos à decoctis, semper unà, dum præstolaretur salivationem, haustis excitatos sudores excluderim ab ista sanatione efficienda, multò minus eos, qui tam larga exundatione sub ipsa fumi Mercurialis applicatione manabant, hi enim viscidum, obsidensque nervos atque acredine sua vellicans phlegma, à Mercurii globulis ex suis latibulis protrusum, nec ob Idiosyncrasiam subjecti ad salivales glandulas scatebrasque determinabile, per analogas reticuli cutanei glandulas foràs secum largissimo rivo eduxere, alià ejus parte ex penitioribus plexuum glandularumque interiorum recessibus excussa protrusaque ad glandulas intestinales ablegata, indeque sub largiore illo eodemque ferè tempore juvante Panacea Mercuriali oborto alvi fluxu (utut haud frequenti) ejetâ. Nec dubitaverim posse emotas viscidæ acrimoniæ emollitasque Mercurii robore particulas morari tantisper passim in emunctoriis corporis, nec uno ac sensibili inde impetu statim deturbari, sed sensim postea, sensimque cum mercurialis magmatis reliquiis ipso naturæ fibrarumque, se jam restituentium vigore excerni; id quod iis potissimum in sanationibus evenire arbitror, ubi sine sensibili adeò excretionem celebrata quorundam remedia atque antidota morbum tam gravem tollere dicuntur. Nec nullæ omninò in sanando ægro partes fuere tenuissimi victûs, atque accuratæ dietæ, sub qua eò faci-

lius

lius fuit globulis mercurialibus excutere ex abditis quibusque tubulis obstruentes virulenti humoris moleculas, atque in sui motus leges eas cogere, secumque abripere. Novum igitur largiusque nutrimentum ingestum ventriculo à pristinis cruditatibus libero, chylum facile subministravit novum atque laudabilem, qui sanguinem à pristini miasmate veneni jam expurgatum emundatumque subiens illi se facile junxit, blandum ejus massæ rorem, plenam nutriente gelatina lympham, meliusque ac purius serum restituit, quo ipso motu sanguinis utroque, jam plene restituto floridus color, habitus corporis carnosus obesusque non potuit non sequi, novæque ægrum vitæ ac sanitati restituere.

CAP. IV.

Lues an sine salivatione curari queat, disquiritur, atque an eâ plenè curetur; quidque de residuo in corpore Mercurio, facillique in prius malum lapsu statuendum.

Sed quàm gratum nunc foret exoptatumque huic hominum generi, si inferre hinc legitima liceret firmaque consequentia: non igitur opus esse amplius ad plenam Luis sanationem salivatione, posseque se supersedere terribili medicationis tam operosæ tamque fœtentis ac fordidiæ incommodo. Absit verò, ut hoc indè porisma elicere audeamus. Non ubique ea ratione Mercurius vim suam exerit. Facilius alios ad salivationem urget, nec facile quisquam ex impuro isto gurgite enatat sine Mercurio. Novimus quantum quidam sperent à forti Lignorum decoctione, assiduoque & admoto calenti spirituosoque halitu extorto per diuturnum temporis spatium sudore, haud

haud negamus multum hac viâ educi, sed & id cogimur fateri, multiplici experientia convicti, rarò omne id hac methodo educi, quod mali præbet fomitem, nisi supervenientes Mercurii globuli penitus excutiant ex latibulis tubulisque acris veneni viscidiores reliquias. Virum supra allegavimus sudoribus sanatum, sed junximus mox alium, facileque plurimos ostenderemus, qui ad argentum vivum, omnibus frustra tentatis, salutariter confugerunt. Quamquam morbi omninò plurimi gradus, quin & ausim dicere species sint agnoscendæ, non eadem semper illius vis, non eadem duratio, non symptomata eadem, nec eadem firmata radicum profunditate atque intimis impacta medullis. Nec latet nos, quid subinde lignorum radicumque decocta diuturno efficiant usu, quid vel sola, si probæ sit notæ, Sarsæparillæ radix continuo haustu largaque sorbitione valeat, junctis maximè, dulcis, mitigatique modis variis Mercurii, moderatis justis gradibus suppetiis. Quamquam & hac ratione plerumque lenior succedat salivatio, nec facilè sine illa exoptato potiatur res eventu. Quin & ista facilius videamus succedere, si prius ægri salivationem at minus plenam, semel, iterumve passi sint, cujus exempla non desunt, lucripetis quandoque Chirurgis rem insufficienter agentibus. Quid quod non desint, qui adeò scitent turgentque miasmate isto, ut una salivatione absolvi non queant, sicciori cum primis habitu gaudentes, requiri enim ad felicioram sanationem aliquam seri abundantiam diluendo eliminandoque venereo & acri glutini aptam certissimum est. Ac militem nuper observavimus, qui salivatione licet plenè absoluta, aliquot mensibus exactis, novis artuum doloribus, aliisque indicibus urgentibus, novæ se salivationi submittere coactus fuit, fluxu largissimè iterum subsequente; qui tamen cum declinante ad finem fluxu incautius munditiem affectans sese lavaret

humectaretque, in febrem incidit pedisque Eryſipelas, non ſine periculo in ſinuofum tranſiens ulcus, poſtea tamen brevi perſanatum.

Quid igitur aliis tribuendum remediis erit? Dubites merito, multumne liceat promittere vel tribuere iis etiam remediis, quæ aliâs in edomanda pertinaci, (at non Venerea) ſanguinis acrimonia atque impuritate primas omnium conſenſu tenent. Fœmina Pedemontana à Marito, ut ferebat, infecta graves patiebatur in vicinis utero partibus excoriations, ardorem ac conſueta ſymptomata, nec liberæ erant cinctæ puſtulis fauces. Mercurialibus exponi remediis nec voluit, nec, quod regerebat, potuit; petit remedia palliativa, juſcula herbis refrigerantibus ac vulnerariis alterata largius haurit, multumque aſſumit pulveris abſorbentis, Anticachectici, multumque Nitri crudi cryſtallini, ac cinnabaris; redit hinc brevi ad ſtatum corporis meliorem; & per novem ferè ab illo tempore menſes munere ſuo ſine impedimento fungitur, herbasque vendit aëri ſemper libero expoſita; cumque dehinc ſentiret minutas quasdam in collo puſtulas redit ad eadem remedia non ſine fructu. Dicemusne eam conſtanter à malo graviffimo liberam, haud crediderim; nec eundem aliis in ſimili caſu ſucceſſum promitterem. Fortiori opus eſt cuneo, ſi radices profundè actas evellere, ac ſtabilem expectare velis ſanationem. Si igitur quæſiveris, an ſine Mercurio ac ſine Salivatione Lues perſanari queat, non idem promiſcuè dabimus reſponſum. Difficile omninò id eſt ſine ſalivatione qualicunque, at poſſibile tamen eſſe & præſenti hoc & aliis docemur caſibus, ſi maximè ad graduum mali reſpiciamus differentias; difficilior adhuc res erit ſine omni Mercurio, nec tamen eam omninò negaverimus.

Unde si quæras quid censeamus de tanta Antidoto-
rum, Specificorum, Panacearum, pomposisque aliis titulis
superbientium remediorum efficacia ac præstantia, æquo
animo feres, si falsis nonnulla, atque hyperbolicè dictis
alia accenseamus, quædam verò bona ac salutaria esse posse
haud inficiemur; neque tamen dubitamus, ultima hæc
ad Mercurii tribum classemque pleraque pertinere, quem
tot induere formas, tamque diversis sub palliis, coloribus,
formulis, titulisque latere in dies comperimus. At si di-
xeris, Salivationem talia non excitare Mercurialibus pro-
prium, responsum hoc dabimus: In siccoribus, veneno
viscido magis, quàm caustico ac nullo ferè sero diluto,
etiam Mercurialia non rarò salivationem non excitant, ut
ut juvare tamen posse priori jam capite censuerimus;
cùm verò Salivationem in aliis humidioribus sæpe præter
spem soleant excitare, testantur eo ipso de indole sua Mer-
curiali, & promissa non semper præstant.

Referemus huc non immerito plures exterorum me-
thodos peculiaribus etiam libellis commendatas, promit-
tentes facilem commodamque sine salivatione aut suda-
tione molesta aut singulari diætâ sanationem; Harum
enim non paucæ ad inania promissa, agyrtarumque scho-
las pertinent, si cumprimis rem tam facilem, tamque
jucundam, ac nullis diætæ adstrictam regulis temerario
pronunciant ausu, cùm noverint probè ingenui Medici
quantum illa res difficultatis, quantumque tutissima etiam
methodus incommodi habeat. Si verò sint, uti quidem
esse non dubitamus, inter illa Methodi quædam laudabi-
les, illæ quidem ex Mercurii fontibus fluunt, aut Diapho-
reticorum in classem referendæ sunt, malo profundius in-
fixo delendo haud pares. Arcana verò quæ plures sibi
refer-

refervant huc minimè trahimus, nostrum enim non est de occultis judicare.

Unam adhuc Helvetii methodum sicco pede præterire non licet, en Tibi, L. B. titulum, formulamque: *Tisane Specificque contre toutes les especes de maladies honteuses. Elle est d'un usage si commode, qu'elle n'oblige presque à aucune contrainte; elle guerit sans besoin de repos & sans regimede vivre extraordinaire, & est employée avec succès contre le Rhumatismes inveterés & contre le vieus ulceres; enfin contra toutes les maladies qui sont causées ou entretenies par l'impureté de la masse du sang. Composition de la Tisane: prenés de l'ecorce de Bois de fer rapée 8 onces, de senné 1 once, de Reglisse 2 onces, faites bouillir le tout dans huit pintes d'eau reduites à cinq pintes. Ajoutés de l'ambre gris. &c.* Bis autem de die assumitur Pusana illa per dies 24. Infinitis se vicibus vires ejus expertum esse testatur Vir Celeb. Eo autem de remedio tam celebrato erimus breviores, quod propria experientia de eo nobis non constet, corticesque illi nostris hætenus officinis ignoti sint, nec in Galliis, Helvetio teste, reperiantur, sed ex America ipsi transmissi fuerint, in Belgio tamen & Anglia quoque reperti. Non audemus tamen insignem illam vim depurantem vocare in dubium, postquam exotica nonnulla specifica tam egregiè respondent expectationi nostræ, quæ chaquerillæ & chinæ chinæ cortices, atque Hypecacuanhæ radix nobis meritò refertur. Helvetio quoque Radix Parera brava (quæ tamen ad stabiliendam suam vim nephricam apologiâ occasione Comitibus d' Avaux indiguit) Pedra del porco, Radixque Nisy &c. Quanquam cautè in his procedendum sit, nec credendum laudibus exotico- rum temerè, vellicante nobis autem Francisco Redi, dili-

genti observatore, (nell' esperienze intorno à diverse cose naturali è Indiche) cum enim recentissimis hodiè scriptis juxta cum laudata Boutua, nephritico summo, ac Chantala-guá, depurante sanguinem remedio, Iguan hæ lapis mirabile nephriticum deprædicetur, Redi non dubitavit hunc ex Iguan hæ ventriculo lapidem, qui calculum frangere de-beat, annumerare aliis, quorum prorsus elevat ac negat virtutem, utut aliis multum laudatam, uti lapidis Cobra di Cabello, lapidis serpentis di Mombaza, animalis Tatou efficaciam pro sudore eliciendo in Lue venerea, del pepe di Tavalco contr. Epileps. Radicum Ivan Lopez & della Ma-nique, & di Quejio, aut Cheggio contr. venen. &c. præ-stat igitur pluribus firmari experimentis exotica, antequam iis, uti corticibus supra dictis atque radici Hypecacuan hæ fidamus.

Quacunque verò malum Venereum methodo tolla-tur, perinde erit, modò plenè ac radicitùs sublatum sit. Quem enim Dissertationis hujus materiem esse voluimus æger rectissimè postea valuit. Non omnibus eadem ob-tingit felicitas, sed nec omnibus iste saltem Luis gradus ob-tingit inferior mitiorque. Quàm verò quidam enormi-ter laborant, quàm diffuunt tabo, quàm ulcerata ubique pelle nullum amplius occultandi mali prætextum magno suo radio reperiunt, ad eam sæpè redacti miseriam, ut mil-lies sibi mortem exoptent tam miseranda vitâ optabiliorem. Et quàm frequentes ii sunt, qui remediis etiam usi, liberi tamen à malo haud possent pronuciari. Unde non im-meritò audias quæri: An perfectam Lues adulta obfirma-taque admittat curam? Respondemus breviter: Sine sali-vatione, sine Mercurio rarius id obtineri observabis, his verò ritè adhibitis plerumque feliciter res cedit; non ausim tamen dicere semper eadem ratione successutam. Tanta subinde

subinde vis mali est, tanta pertinacia in his hærens medullis, ut absoluta etiam quacunque, ut vocant, cura, remediis adhuc opus sit, imò nec iis quidem character ille, quem propterea vocaveris indelebilem, aliquando deleri possit. Semper aliquid hæret. Est, quod nunquam non torqueat, terreatque miseros à gravibus utut symptomatibus liberatos. Et si gonorrhœa saltem inveterata laboraverint, (maximè si pluribus eò vicibus redierint) quàm quæso eos residuum illud extillantibus subinde liquidi torquet terretque, quod Novesius mavult à cingentibus glandem glandulis derivare, nos ab intimis urethræ recessibus deducimus. Quanto majores illi sentiunt reliquias, qui ipsa Lue penitus laborarunt; unde admodum se mutatos deprehendunt, totiesque quæri eos audias, de residuo in corpore Mercurio, qui molestias ipsis creet. Poteritne igitur Mercurius absolutâ tali curâ in corpore remanere, ac nocere corpori? Nocere aliquando mineralis maximè indolis remedia corpori ingesta dubio caret, utut noxa statim se non exerat. Arsenicum, adeò in dosi majori celeriter jugulans, temerè equidem, at sine noxa tamen mox subsequente, in febribus maximè, quosdam audaciores minori dosi exhibuisse notum est in vulgus: metuendum verò meritò est, eos, qui illud assumere impunè id non laturus, sed ipsa vitæ stamina per insidias adoriri posse truculentum, utut exhibitionis tempore salutare remedium. Non eadem Mercurii violentia, at manifesta tamen ejus cum salibus combinati erodendi vis est; utut igitur non deleteria ejus in corpore præsentia sit, tamen tuta non est, cum haud frustra possis metuere, ne blandæ antea Mercurii moleculæ salium spiculis p. n. causticis combinatæ in corrosivam resurgant noxiamque indolem. Fatendum tamen multos Mercurium accusare, quibus noxam intulit

nullam, remedio innoxio adscribentes tristes morbi reli-
 quias; non sanè Mercurius est, qui te pristinum non finit
 recuperare vigorem roburque; cur non potius veneni haud
 penitus perdomiti quasdam reliquias, cur non inhæren-
 tem quibusdam adhuc vel tubulis, vel humoribus labem
 accusas, & læsum laxatumque à gravi impactoque profun-
 diùs morbo fibrarum, partiumque tonum, remoto licet
 veneno ipsis haud unà auferendum, & laxam, molliuscu-
 lam læsarum ante partium, ac sæpè minus fida cicatrice ob-
 ductarum texturam, quâ fit, ut tam facilè in pristini for-
 midandique morbi recidas incommoda, miasmate novo
 partibus à pristino malo tenerioribus laxisque, firmiter mox
 profundiusq; adhærente; tormenta enim morbi, tormenta
 remedii, & quicquid illa habent molesti, detestari equidem
 voluptates istas omnes cogunt ægros, quamdiu sub ista in-
 gemiscunt carnificina; fidem verò id omnem superat, eo-
 rum plurimos tam facilè istorum omnium oblivisci, sed lo-
 quitur quotidiana experientia, quàm promptè redeant ad
 pristini tormenta mali miseris delusi illecebris, ac dum ca-
 vere sibi maximè ab infectione student, penitissimè infi-
 ciantur, quasi verò labem istam occultam ac sæpissimè
 invisibilem possent effugere, cum sectione teste, corpora
 ad aspectum munda ac purissima, putri carie in ipsis os-
 sium compagibus nigrescere queant, atque occulto subti-
 lique scatere veneno. Exemplum ejus rei nuper celebris
 Nosodochii Genuensis Anatomicus publico dedit in cada-
 vere venustissimæ fœminæ, quæ atroci cephalæa perierat,
 nullam in illo triplicis sectionis ventris mali causam ostende-
 rat, donec mirante, ac penitus scrutante Anatomico præter
 occultam in interno uteri osculo labem, caries profunda
 in loco antea dolente deprehensa est, integumentis tamen
 nec tumentibus, nec decoloribus, idemque in tibia obser-

vatum. Quis verò non miretur corpus internè externè-
que nitidum & pulchrum, ad medullas ossium usque carie
fœdatum occultèque infectum, ac venenum adeò corrosi-
vum, solidis præcipuè intimisque partibus, mollibus ferè
intactis, fuisse infectum? Analogia verò, (ut & obiter illud
moneamus) inter fœminam hanc ægrumque nostrum ma-
nifesta fuit. Namque & in ea penetrantissimi veneni mi-
asma nervorum maximè occupâsse systema videtur; quæ
enim in partibus utero vicinis deprehensa est labes, effe-
ctus potiùs finientis morbi, quàm principum ejus fuit;
Cephalæa verò intensissima non ex ossis, sensu destituti, ul-
cere ac rosione, sed immani pericranii nervorumque irri-
tatione orta est. Utut verò nulla in nostro caries ossa oc-
cupaverit, quòd in tempore adhuc malum fuerit extin-
ctum, antequam metastasis in solidas has fieret partes,
ossiumque tubulos, satis tamen truculenter in plexibus fi-
brisque nervorum, ac periostio plurimarum partium sæ-
vierat acerrimus Luis fomes, idem successu temporis, mo-
raque in illis locis diuturna, ossium tubulis vitium indu-
cturus, nî extinctus feliciter fuisset.

Quicquid verò horum sit, facilè est (ut redeamus ad
tactam paulo ante quæstionem,) facile est pervidere, quâ
ratione promptius labem denuò contrahat corpus, eâ jam
pridem graviter imbutum, utut postea congruis sanitati
remediis restitutum; neque enim semper fundamenta ra-
dicesque mali omnes extirpat adhibita sanationis metho-
dus, tum quod aliquando palliativa magis, quàm vera me-
rito suo audiat sanatio, tum quod tam profunda radicata-
que fuerit labes, ut ne selectissimis quidem extingui perfe-
ctè remediis valuerit, obductis cicatrice minus fida tener-
timis spongiosisque ac cellulosis partibus, & quàm tum

pro-

pronum est, quàmque facile impuræ cuius acrimoniæ de-
nuò illas percellenti fibrillas novas ibi turbas excitare, no-
vas ludere tragœdias, si maximè offendant in corpore, quas
conjungant sibi excitentque aliquandiu hætenus torpen-
tes quiescentesque reliquias pristini mali ac veneni, haud
ex omni glandularum recessu excussi penitus atque extra
corporis ambitum ejeti. Noster verò Juvenis eò plenius
cum sanitate rediit in gratiam, quòd præter primam sub
Gonorrhœa Urinariæ viæ, ejusque glandularum membra-
narumque exulcerationem, salium hostilium acies gravio-
res continui solutiones, viscidis quippe irretita adque fu-
sionem minus aptis moleculis, haud effecerit. Nec sanè
licuit sine admiratione aspicere hominem, facie prius Hip-
pocratica terribilem, stricturis dolorum ac dyspnœæ im-
manibus ferè enectum, brevi verò (absoluto scil. diuturnæ
satis Mercurialis sanationis curriculo, ob triplicem metho-
dum combinatam expectatumque frustra salivæ fluxum
prolixiore) florida facie, vegeto artuum usu, habitu
athletico vigentem valentemque. Hic
verò subsistimus!

F I N I S.

